

עורך: עידו בסוק

מערכת: אורה מלול, אורה רינגל, לילך דולברג,

זהבה הרפז, אסתר לסטני, סילווייה בדנייס,

שולמית אורן, מיקי לאטי, רות דה-יוהאנס

דברי הדרכה
לחומרי האולפנים

סיבירורים

גיליון 17 אידי חשו"ב - מאי 1992

פתיח

לא בשמים היא

הבחירות לכנסת ה-13 בפתח, ולרבים מתלמידינו באולפנים בחירות אלה מזמנות, לראשונה בחייהם, את הזכות והחובה להיות מעורבים אישית ב'משחק' הדמוקרטי - שבמקרה זה, איננו משחק כלל ועיקר. ראשית, משום שבניגוד לבחירות נברית-המועצות הקומוניסטיות, שם אולצו האזרחים ללכת לבחירות כדי 'לבחור' במפלגה יחידה ובמועמד יחיד, מוכתב מראש, מדובר אצלנו בבחירה אמיתית. ושנית - הבעיות שסביבן מתמקדת מערכת הבחירות הנוכחית (כמוה כרוב קודמותיה) הן הוות גורל למדינה כולה בהיבט הביטחון, העלייה, פני המשטר וכו'.

לא בשמים היא - כך ציטט ר' יהושע מספר דברים בוויכוח המפורסם בין ר' אליעזר בן הורקנוס לחכמים (בבא מציעא נט, ע"ב), כדי להראות שחוקת התורה 'מחייבת' אפילו את הקב"ה משנתן את התורה, שוב אינו יכול כניכול להתערב ולבטל את הכלל הקבוע בה: 'אחרי רבים להטות'. אנו מזכירים עניין זה, משום שעל אף השכונות הלא קלה שבין דמוקרטיה מודרנית לדת, ניתן לתלות, לפחות חלקית, את ההצלחה בניבוש דמוקרטיה בישראל (תחילה במוסדות היישוב שבטרם מדינה - אסיפת הנבחרים והוועד הלאומי,

שהדמוקרטיה בישראל לא ניתנה לנו 'על מגש של כסף' והתפתחותה המרשימה (אך בהחלט לא מושלמת) היא פרי מאבק מתמיד שבו סייעו עצמאות בית המשפט העליון, עיתונות שהלכה והשתחררה מגורמות של 'שיתוף פעולה מרצון' עם השלטון, חילופי אישים בראשות הממשלה (לוי אשכול אחרי בן-גוריון ה'אאוטריטארי', עליית ה'ליכוד' לשלטון שהפכה את רעיון החילופין ההדדיים בשלטון לממשי) וכו'.

בהתחשב בבעיות הקשות שעומדת ישראל בפניהן (בעיקר בתחום הביטחון), ניתן לראות בדמוקרטיה בישראל מעין נס. ועם זאת, דווקא תחושת החירות וחופש הוויכוח והביקורת הם כנראה המאפשרים את הסולידאריות שבין הישראלים, את נכונותם לתרום למדינה שנים של שירות צבאי.

ההתדרות וההנהלה הציונית, ואחר-כך במדינת ישראל הצעירה) במסורת מפותחת של מוסדות כעין-דמוקרטיים בקהילות היהודיות, לדאגה שאיפיינה אותן למשפט צדק, לביקורת מתמדת על מנהיגים ו'פרנסים' שמעייניהם בשלטון ובשררה במקום בטובת הציבור וכו'.

מקור נוסף של דמוקרטיה הישראלית: משטר המנדט הבריטי בארץ (בשנים 1920-1948) שאף כי נהג באיכלוסיה בארץ, בעיקרו של דבר, כבאנשי 'מושב' (קולוניה), הנחיל לה משיטות המשפט המתקדמות שלו והשקפתו הליברלית. לא פחות חשובות היו השפעות של ההשקפות הליברליות שהביאו איתן מאירופה לאי התנועות הפוליטיות השונות (תנועת העבודה - מפא"י, שהתגלגלה לימים במפלגת העבודה; הרוויוזיוניסטים - חירות, שהיו לימים למפלגת הליכוד). השפעות אלו היו אמנם ממוזגות בתחילה בנטיות לכיוונים לא-דמוקרטיים, אך נסיבות היסטוריות שונות (ואולי גם הרגלים פרי מסורת הקהילה, כאמור) גרמו ליצירת מערכת פשרות בין התנועות האידאולוגיות, שמשמעותה הייתה מתן חופש דיבור ופעולה למתנגד, אפשרות עקרונית לחילופי שלטון במסגרת בחירות וכו'. חשוב שהמורה ימצא דרך להבהיר לתלמידיו

* מקורות במקרא על היחסים בין שלטון וצדק: בראשית יח, 17-33 ('הויכוח' על הריסת סדום); שמואל א פרק ח ('משפט המלך').

בארנו

הדמוקרטיה בישראל

דרכי הטיפול

(א) הצגת מידע

רצוי לחלק לתלמידים דף המנוסה בעברית קלה (ואף בתרגום לרוסית של המושגים הבסיסיים)

בהכנת החומר לגיליון זה השתתפה, מלבד חברות המערכת, גב' סימה קדם.

ובו הגדרת הדמוקראטיה (זכות האזרחים לבחור את נציגיהם לשלטון, השוויון בפני החוק והחובה לקיימו, חירויות האדם והאזרח - חופש התארגנות/דיבור/דת/ מצפון וכו', צימצום התערבות השלטון בחיי האזרח למינימום ההכרחי, הצגת מוסדות המדינה ורשויות השלטון ותפקידיהם (הכנסת ודרך קבלת החוקים בכנסת - הצעת חוק פרטית/ממשלתית, קריאת ראשונה/שנייה/שלישית, הממשלה כרשות מבצעת, נשיא, מבקר המדינה, ערכאות השיפוט - בית משפט שלום/מחוזי/עליון, התפקיד המיוחד שלבית המשפט העליון בתור בית-דין גבוה לצדק-ג'צ' וכו'), שיטת הבחירות בארץ (כלליות, ארציות, ישירות, שוות, חשאיות ויחסיות) ובארצות דמוקראטיות אחרות, חידושים בשיטת הבחירות של מועמדי המפלגות לכנסת (בחירות מקדימות-פריימריס', 'שביעיות'), החוק לבחירה ישירה של ראש הממשלה, וכן שמות המפלגות המשתתפות בבחירות ואותיותיהן. חלק מהמידע, כגון נוסח מגילת העצמאות המשמשת בסיס למחשבה החוקתית בארץ, ניתן להביא גם על גבי פלאקטים התלויים בכיתה).

נושאים נוספים שניתן למסוד כמידע: למי הזכות לבחור (גיל 18) ולהיבחר לכנסת (21)? מהם חובת השירות הצבאי בארץ והזכויות הכרוכות בה (קצבה ומשכנתאות מוגדלות וכו').

חק חינוך חובה (ער גיל 16), חוק השבות (זכותו של יהודי ובן-משפחתו לעלות לארץ ולהגות - מזכויות מיוחדות), מגילת העצמאות ועקרונותיה, אפשר לנסות ולהסביר את הבסיס להגבלות, לזכויות ולחובות האלה. ראוי שכל עיסוק בנושא יביא להקניית כמה מושגי מפתח: 'זכויות' (גם 'זכויות המיעוט'), 'משפט', 'שוויון' /א-שוויון, 'קבלת החלטות', 'סובלנות' וכו'.

אנו מניחים שהמורה יוכל למצוא בכוחות עצמו את המידע הדרוש. כאן אנו מביאים רשימת היגדים, שהמורה יוכל לתת לתלמידיו לאחר שהעביר להם את המידע, ולבקשם לציין אם הם נכונים או אפשריים במדינת ישראל (המורה יוכל להוסיף, כמובן, היגדים משלו):

1. בכנסת 150 חברים.
2. לכנסת בוחרים פעם ב-4 שנים.
3. הכנסת החליטה על חוק נוקי הטבע.
4. הממשלה ביטלה את חוק נוקי הטבע.
5. הממשלה החליטה על חוק נישואין חדש.
6. בית המשפט החליט על חוק נישואין חדש.

7. הכנסת ביטלה את החלטת בית המשפט.
8. הכנסת החליטה על חוק נריאות ממלכתי.
9. יוסף כהן, בן 20, נבחר לכנסת.
10. א' פרידמן, תייר מאנגליה, נבחר לכנסת.
11. בכנסת 120 חברים.
12. נשים אינן משתתפות בבחירות.

ב) הדיון הבסיסי

לגבי פתיחת הדיון בכיתה (או במסגרת כמה כיתות העובדות במשותף, או במסגרת מפגש בין עולים וותיקים): ניתן תחילה לבקש מכל תלמיד, כשיחה בכיתה, לומר מהי הגדרתו לדמוקראטיה (או מהן האסוציאציות שלו הקשורות בה). אפשרות אחרת: המורה הוא שיציע את הגדרותיו לדמוקראטיה, ירשום אותן על הלוח ויבקש מן התלמידים לדרג את הגדרותיו על-פי סדר חשיבותן - בעיניהם. בהמשך, ניתן לבחור בכמה נושאים מרכזיים, המשמשים מוקדי ייחוס בעת בחירות ושלא בעת בחירות: עלייה, קליטה, ביטחון, חלוקת עוגת התקציב, יחס למיעוטים, חינוך וכו'.

הערה: אם רוצים לעקוף את הנושאים הפוליטיים הנוכחיים, אפשר לעשות אותה פעילות סביב בחירות (בחדמיה) למועצת העיר, ועד בית-ספר, ועד בית וכו'. הנושאים שידונו בהקשר זה הם: אילו אמצעים נוקטים כלפי אזרחים שלא משלמים מיסים? איך משיגים ומבררים מידע על המועמדים לבחירה וכו' (אפשר להיעזר לשם פעילות זו בהקרנת קטע מן הסדרה 'קרובים, קרובים', שבה הוצגה בעיית השתתפותו של ערבי בוועד בית).

התלמידים יכינו פלאקטים (או יקבלו פלאקטים מוכנים) ובהם 'סיסמאות' (היגדים) המבטאות השקפות שונות ומנוגדות בנושאים אלה.

על כל תלמיד לבחור היגד אחד או שניים בכל נושא, ואחר-כך להפש לו בכיתה שותפים לדעותיו או לפחות קרובים להן בחלק מהנושאים. - כל זאת כדי ליצור 'מפלגות' או 'גושים'.

תוך כדי פעילות זו, התלמידים לומדים מושגים כגון: 'פשרה', 'רצוי ומצוי', 'רוב ומיעוט' וכו'. באמצעות ההידיניות הזו עם אנשים שדעותיהם חופפות חלקית עם שלהם, הם לומדים כיצד ליצור 'מצע' למפלגה.

הינה דוגמה לסדרת היגדים בתחום הקליטה (על כל תלמיד לבחור, כאמור, מספר היגדים המתאימים להשקפתו), וכן הצעה לאירגון הוויכוח בנושא 'עוגת התקציב':

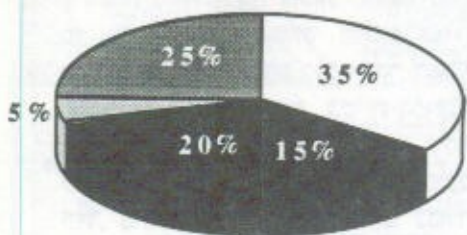
א) עלייה וקליטה

1. יש לאפשר עלייה אך ורק ליהודים.
2. יש לבטל את חוק השבות מיד. כל המעוניין להיות בישראל, יעלה ויתאזרח כדרך שמתאזרחים בכל מדינה דמוקרטית.
3. יש לחוק את הקשר עם יהודי התפוצות ולאפשר להם להשתתף בהחלטות של מדינת-ישראל.
4. יש לנתק את הקשרים עם יהודי התפוצות ולהעביר את כל תקציבי הסוכנות לקליטה.
5. יש לשלם סל קליטה לכל עולה במשך 3 שנים כמענק, בלי קשר למצבו הכלכלי.
6. יש לבטל את סל הקליטה מיד. על העולה להסתדר בכוחות עצמו.
7. יוקמו יישובים חדשים למגוריו עולים על-פי ארצות מוצאם.
8. כל יישוב בארץ, יוכל לקלוט 2% עולים לכל היותר, כדי שאלה יתערו בחברה הישראלית.

א) חלוקת עוגת התקציב

- דרג 5 מתוך הנושאים הבאים לפי סדר חשיבותם בעיניך:
1. דיור
 2. נריאות
 3. קליטת עלייה
 4. חינוך במדינת ישראל
 5. תעסוקה
 6. חינוך יהודי בחו"ל
 7. ביטחון

חלק את הנושאים שנחרת לתוך עוגת התקציב:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

את הדיון ניתן גם לסכם במעין עבודה בכתב של התלמידים: לאחר שכל קבוצה ('מפלגה') גיבשה מצע משותף, עליה לכתוב סיכום ובו לציין:

אנחנו בעד _____, אנחנו נגד _____, אין לנו דעה על _____, לאחר מכן, יהיה עליה להוסיף משפטי סיבה תוך שימוש במלות חיבור וויתור: אנחנו בעד _____, כי _____, אבל נגד _____, כי _____, ה'עבודה' הסופית תוצג כמצע בפני הכיתה.

ג) השימוש בעיתון

ניתן להשתמש בעיתון לצורך בירור אופיה של הדמוקרטיה. תחילה, מבקשים מהתלמידים לאתר את מדורי העיתון השונים: היכן עוסקים בחדשות על מפלגות, היכן מופיעות חדשות הנוגעות לחיי היומיום של האזרח וכו'. כשקראים כותרות עיתון בכיתה, אפשר לשאול את התלמידים: מאיזו כותרת אפשר ללמוד שהאירוע קרה בארץ דמוקרטית או לא דמוקרטית (ראש הממשלה וסגניו נרצחו בהפיכה) - לא דיווח על ארץ דמוקרטית, מן הסתם. אפשר גם לקחת כותרת על המתרחש בארץ עם עולים - למשל: 'קבוצה של עולים פלשה ללא רשות למגורונים', ולעודד בעקבות את דיון בכיתה: מה מותר לאזרח בארץ דמוקרטית לעשות ומה אסור? ומה קורה כשהאסור אינו מוצא חן בעיניך - אילו דרכים פתוחות בפניך להשפיע על השלטון (הצבעה בבחירות, הפגנה - אף זה ברשות, שימוש בשדולות למיניהן וכו').

הפעלות המיועדות לסייע ללומדים בהפרדת מידע מפרשנות והערכה (פעילות חשובה: בעיתונות בברית-המועצות לא הייתה קיימת הפרדה כזו). מוצעים שלושה שלבים:

א) להביא מבחר עיתונים לכיתה (מתאים במיוחד לכיתה מתקדמת): 'מעריב', 'דבר', 'על המשמר', 'הצופה', 'המוריע' וכו'. לבקש מהתלמידים למיין את העיתונים על-פי זמן הדפסתם (לילה, בוקר), נטייתם האידאולוגית וכו'; אחר-כך לבחור כתבה או כותרת בנושא מסוים ולראות כיצד אותו נושא מופיע בשאר העיתונים: מבחינת ניסוח הכותרת והפתח, מבחינת המיקום (עמוד ראשון או פנימי, במקום מובלט או מוצנע וכו').

ב) לנתח כתבה או מאמר למרכיבים: (1) אירגון העובדות והמידע (אינפורמציה); (2) פרשנות (סיבות, גורמים לאירוע או לתופעה); (3) הערכה ודעה. כדי להבהיר את ההבחנה לתלמידים, אפשר לבקש מהם 'לייצג' גופים שונים הקשורים לדיעה או לכתבה. למשל, אם הכתבה עוסקת בענייני קליטה, אפשר לבקש מתלמיד אחד לייצג את הסוכנות/משרד הקליטה ולהגיב בשם, מתלמיד אחר לייצג את העולה וכו'.

ג) לעסוק בכתיבה יוצרת. התלמידים יקבלו מטלה שתבוצע יחידנית, בזוגות או בקבוצות. כל קבוצה תכתוב כתבה/מאמר על נושאים שיינתנו לה מתחום החינוך, הקליטה, הבריאות וכו', על

בסיס אמות-המידה שהוקנו בשלב הקודם. אפשר לתת נושא אחד לכל הקבוצות, בליווי נתונים, והקבוצות יצטרכו רק להוסיף את הפרשנות ואת ההערכה. יש להניח, שהפירות שתפיק כל קבוצה יהיו שונים לגמרי מאלו של חברתה.

נושאים עיקריים

א) חופש הביטוי והמידע

חופש המידע הוא אחד מזכויות היסוד הבסיסיות בדמוקרטיה. ההכרה בחשיבותו נובעת מהתפיסה הדמוקרטית הגורסת כי לכל אדם הזכות לפעול באופן חופשי כל עוד אינו מונע מוולתו את הזכות המקבילה.

כדי שהאזרחים יוכלו לעקוב אחר פעולת השלטון, האמור לייצג אותם ולשרתם, חייבים להתקיים שני תנאים: (1) שיהיה בידי האזרחים מידע על מעשי השלטון; (2) שתהיה להם אפשרות לבקר אותו. שני תנאים אלה יכולים להתממש אם קיים במדינה חופש הביטוי. הגבלה על חופש הביטוי יכולה להיות מוטלת במדינה דמוקרטית כאשר חופש זה סותר חירויות אחרות. למשל, עשוי להיות, במקרים מסוימים, ניגוד בין זכות הציבור לדעת לבין זכות האדם לפרטיות ולהגנה על שמו הטוב. כן עשוי להיות, במקרים מסוימים, ניגוד בין חופש המידע לבין צרכים ביטחוניים מובהקים. הפרשנות לזכות לפרטיות ולצרכים ביטחוניים משתנה עם הזמן, ובישראל ניטש אכן מאבק מתמיד לצמצם למינימום את הצנזורה מטעמים ביטחוניים על כל התקשורת.

מהלך השיעור המוצע: *

(1) המורה יספר ללומדים את הסיפור הבא: ממשלת ישראל (השלטון) החליטה שלא תפורסם להבא כל ידיעה בכלי התקשורת (רדיו, טלוויזיה ועיתונים) בקשר לסמים, זנות ועבירות שנעשו על ידי מפקדים בצבא (למשל, התעללויות בחיילים, תאונות אימונים הנובעות מהתרשלות וכו'). החלטה זו באה למנוע מהתושבים לצפות בתמונות קשות העשויות לפגוע בהם ולגרום, לדוגמה, שהנוער בארץ יתחיל להתשמש בסמים, או שצה"ל, השומר על הביטחון, יפגע מביקורת כלשהי.

(2) המורה יחלק את הכיתה לקבוצות של 3-4

* מעובד בעקבות הפרק 'חופש הביטוי והמידע', בצוותא - מדריך להוראת הדמוקרטיה, מאת אוקי מרושק. כינרת, בית הוצאה לאור, 1988.

תלמידים. על התלמידים יהיה להגיע להחלטה אם הם מסכימים להגבלה שהטילה הממשלה. עליהם לנמק הן הסכמה מצדם והן אי-הסכמה. (3) עריכת דיון כללי: הקבוצות ידווחו למליאת הכיתה את החלטתן ויתקיים דיון, שהמורה ינווט לפי הנקודות הבאות:

I) מה עשתה הממשלה (הגבלת חופש הביטוי והמידע).

II) למה גרס צעד זה?

חברות הפארא	יחידות הפארא
- כות רב מדי בידי השלטון: הוא יודע ואנחנו לא	- ביטחון הנוער: הוא לא יודע על סמים
- אם הציבור לא יודע, לא יכול להתבטא באופן דמוקרטי ואז הוא כופע ויצא לתפוגה.	- זנות ולכן לא ישתמש בסם.
- אם אין חופש ביטוי, השלטון לא יודע מה תושב הציבור ולכן פחות שולט בסבב	- ביטחון הצבא: אסור שהצבא יעמוד תחת ביקורת, כי זה יפגע בכישרון פעילות.
- אם יש חופש ביטוי, אנשים מדברים ופחות רוצים לבטא לפעולות (שיחזור מלחצים).	- איכות חיים טובה יותר: הציבור לא יודע על מצבים לא נעימים.

מסקנה: אנו רואים שהחופש הביטוי מבסס דווקא, על פי רוב, את הביטחון, שכן הוא מאפשר ביקורת על מחבלים וטעויות, מאפשר לאזרחים לחוש שהם משפיעים על הנעשה סביבם ועל ההתרחשויות הנוגעות, בסופו של דבר, להם ולקרובים להם.

אפשרות אחרת או נוספת: לספר לתלמידים על 'חילופי דברים' שהיו בעיתון 'השחר' סביב מאמד של סופרו הקבוע, מר עמוס קדם (שם בדוי), ובו ביקורת על אזרחי המדינה ועל הממשלה. כעבור שבוע התפרסם באותו עיתון מכתב מקורא:

[...] אני ובני משפחתי נפגענו מאוד ממה שכתב עמוס קדם על עם ישראל ועל ממשלתו. איך ייתכן ש'השחר' נותן לאדם כזה לכתוב בעיתון באופן קבוע, בלי לבדוק את השקפותיו ואמונותיו [...]

אפשר לשאול את התלמידים: מה, לדעתכם, כתב העיתונאי? האם צודק מחבר המכתב?

והרי תשובתו של עמוס קדם למכתב הקורא: [...] תרשה לי להגיד לך שהדבר היפה בעיתונות דמוקרטית ובחופש הדיבור בארצנו, הוא שאדם יכול לכתוב כאן את דעתו, מבלי שמישהו יבדוק אם הוא מתאים לתפקיד. מדובר פה בכתיבה, אדוני, לא בשמירה מאסיוויות על כוד אסומי [...]

מי צודק?

ב) היחס לחוק בדמוקרטיה

אפשר לעסוק כאן בכמה נושאים:
 1) כיצד מנוסחת ידיעה על קבלת חוק בכנסת?
 [כיבוד החוק והמשפט, עמ' 37]

השתתפות בתוכנית בטלוויזיה פיראטית - צבירה על החוק
 הכנסת עומדת לאשר בקרוב עזרה חדשה של חוקים נגד הפעלה של תחנות טלוויזיה פיראטיות וגי רישון בישראל.
 לפי החוקים החדשים, כל מי שישתתף בתוכנית שישודרה בטלוויזיה פיראטית - יחטב כמי שעבר על החוק, ויצמד לכספו. החוק גם אוסר עזרה של מפליגות נוסעים ציבוריים לשידור תוכניות הטלוויזיה בתחנות של טלוויזיה פיראטית.

קטע כזה מאפשר להבהיר צירופים מקובלים כ'לעבור על החוק', 'לעמוד למשפט', 'לעבור עבירה'. ניתן גם לשאול את התלמידים אם יש לדעתם, פסול בהקמת תחנה פיראטית/ עיתון ללא רישיון וכו'.

2) אילו דרכים פתוחות בפני אורחים, מוסדות, אירגונים ותנועות רעיוניות לשנות חוקים שאינם נראים להם?
 [כיבוד החוק והמשפט, עמ' 38]

ראשי המתיישבים בירושלם נפגשו עם ראש הממשלה ועם שר המשפטים. כבודה של ראשי המתיישבים ביזמה (מסמך) נמסרה בידי ראשון עם שר המשפטים.

הידיעה עוסקת בניציגי מגזר מסוים (לא חברי כנסת) המעוניינים להשפיע על מי שיבדו להציע הצעות חקיקה. בישראל קיימות שדולות כאלה - של המגזר החקלאי, החברתי (שכונות), עיריות פיתוח) ועוד, ועצם הפעלת שדולה נחשב חלק מן החיים הדמוקרטיים, ובלבד שאיננה נוקטת באמצעים פסולים (כגון שוחד, אימים). אפשר לשאול את התלמידים אילו התארגנויות הם היו מקימים לצורך הפעלת שיכנוע/ לחץ על חברי כנסת/ ממשלה? ניתן לערוך משחק הדמיה של הקמת שדולה להגנה על בעלי חיים, על צרכנים וכו'.

3) אי ציות לחוק מטעמים עקרוניים. בישראל מתעוררות שאלות כאלה סביב הכרזות של יחידים וגם אירגונים שחוקים מסוימים אינם 'חוקיים', דהיינו אינם עולים בקנה אחד עם השקפתם שלהם על המימד הערכי של הדמוקרטיה (מבחינת כיבוד זכויות האדם,

* עיקר החומר בסעיף זה מבוסס על החוברת כיבוד החוק והמשפט, מאת אורה מלול, 1991 (מהדורה שנייה), הוצאת האגף.

מבחינת חופש הדיבור וכו') או על המימד הערכי של מדינת ישראל כמדינת היהודים. אם המורה חשש להיכנס לגוב האריות הרגיש - אך החשוב - הוזה, הוא יכול לקחת כבסיס לדיון אי הכרה בחוק של אדם המפר את חוק חינוך חובה, בטענה שבית-הספר אינו מעניק דבר (או אף מויק) לילדו, והוא עצמו יכול ללמדו בבית את כל הנדרש. מה דעת התלמידים על הפרת חוק מעין זה?

ג) על מה יתווכחו בבחירות

גם במערכת הבחירות הקרובה, הנושא המרכזי של הוויכוח בין המפלגות יהיה עתיד השטחים (יהודה, שומרון ועזה) שהצבא הישראלי שולט בהם מאז מלחמת ששת הימים, אך לא סופחו עד היום לישראל רשמית.

העולה, המגיע היום לארץ, אינו מודע להבדלים ההיסטוריים-פוליטיים שהתחוללו בה ב-50 השנה האחרונות: הוא נוסע בכביש תל-אביב-יפו 45 דקות, הולך אל הכותל המערבי, קורא על מפלגות 'מין' ו'שמאל' (מושגים מטעים לגבי העולה מרוסיה) - מומלץ לא להשתמש בהם) והתייחסותן ל'שטחים'. מן הראוי להציג לו את ההתפתחויות שעברו על המדינה ערב הקמתה ומאז הקמתה - והמפות הבאות יבהירו לו את השינויים מרחיקי הלכת שאירעו ב-50 השנה האחרונות.

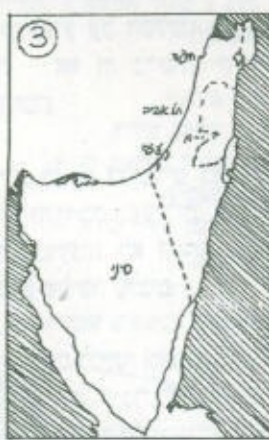
- 1) מפת תוכנית החלוקה של האו"ם - נובמבר 1947.
- 2) מפת שביתת הנשק - סוף מלחמת השחרור (1949).
- 3) המפה בתום מלחמת ששת הימים (יוני 1967).
- 4) המפה כיום (לאחר תחזרת סיני).

ההתבוננות במפות אלה וההשוואה ביניהן מאפשרות לנו:

I) להבהיר מושגים היסטוריים-פוליטיים הרווחים בציבור ובעיתונות: ערביי ארץ ישראל, הק הירוק, פרוודור ירושלים, דרך בורמה, הגדה המערבית, הסכמי שביתת הנשק; מלחמת השחרור/העצמאות, מלחמת (מבצע) סיני, מלחמת ששת הימים, מלחמת יום הכיפורים, צליחת התעלה, קו בר-לב; יהודה-שומרון-ועזה (יש"ע), שטחים משוחררים/כבושים/מוחזקים, הפרדת כוחות, ערביי השטחים, סיפוח/בינאום ירושלים, החזרת סיני ופינוי ימית, מבצע שלום הגליל/ מלחמת לבנון; 'גוש אמונים', 'שלוש עכשיו'.

קצהנה הפסקת-אש

II) לזמן נושאים לדיון:

- דיון היפותטי: אילו קיבלו הערבים את 'תוכנית החלוקה' ב-1947 - מה היו פני המציאות היוס?
- החזרת סיני ופינוי ימית - בעד ונגד.
- סיפוח רמת הגולן - בעד ונגד.
- סיפוח/המשך החזקה של יהודה-שומרון-ועזה (ה'שטחים') - בעד ונגד.

לסיכום: בדרך כלל, עוסקים במפה לצורך לימוד גיאוגרפיה. אנו מציעים כאן עיסוק היסטורי, העשוי להעשיר את הידע של העולה במפה הפוליטית של ישראל 1992, העומדת בפני בחירות. כל המפלגות מתייחסות במצעהן לנושאים שנידונו לעיל.

© כל הזכויות שמורות
 לאגף לחינוך מבוגרים, משרד החינוך והתרבות
 הוצאה לאור: מחלקת הפדגוגים,
 משרד החינוך והתרבות
 עיצוב: רויטל תורן
 סדר דפוס: פלס